

Аналізуючи різні підходи до питання освітнього середовища, ми з'ясували, що термін «освітнє середовище» виступає як основне родове (В.Я. Ясвін) для таких понять, як шкільне середовище, сімейне тощо. Визначають також такі середовища, як-от: емоційне, навколишнє, культурне, соціально-культурне, етнічне тощо. Отже, освітнє середовище початкової школи - це середовище конкретного закладу освіти, яке складається із сукупності матеріальних і просторово-предметних чинників; соціально-психологічних й організаційно-педагогічних компонентів; міжособистісних відносин. Усі вони взаємопов'язані, доповнюють, збагачують один одного і впливають на кожного суб'єкта освітнього середовища. Але й люди, організовуючи, створюючи освітнє середовище, у певний спосіб теж впливають на нього.

Отже, освітнє середовище допомагає людині в розкритті сенсу свого буття в світі шляхом розуміння характеру і способів взаємодії з цим світом. Головна мета - призначення освітнього середовища полягає в осмисленні людиною свого місця в світі, в оволодінні способами взаємодії з ним. У прикінцевому рахунку, йдеться про сприйняття дитиною освіти як особистісно-значущої цінності, адже в освітньому процесі відбувається збагачення, розвиток особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Корепанова М.В. Теория и практика становления и развития образа Я дошкольника: Монография. – Волгоград, 2001. – С. 12-89.
2. Крутій К.Л. Педагогічна технологія освітньої роботи в полікультурному середовищі з дітьми старшого дошкільного віку // Дошкільна освіта. – 2007. – № 4. – С.4-20.
3. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. – Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2009. – 320 с.
4. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. – Частина друга. Концепція, програма розвитку та освітні програми ДНЗ. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2010. – 284 с.

СПІЛКУВАННЯ ЗІ ЗНАЧУЩІМ ДОРОСЛИМ ЯК ЗАСІБ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ, ЯКА МАЄ ТРУДНОЩІ В НАВЧАННІ

Ірина Мельничук, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К.Л.Крутій, доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

COMMUNICATION WITH A SIGNIFICANT ADULT AS A MEANS OF TOUCH AND COGNITIVE DEVELOPMENT OF A CHILD WHO EXPERIENCES DIFFICULTIES IN TEACHING

Irina Melnychuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті досліджено теоретичні питання застосування діагностичного інструментарію в роботі з дітьми, які мають труднощі в навчанні. Розкрито роль та методичну цінність спілкування батьків із дитиною під час прогулянок із метою сенсорно-пізнавального розвитку. Визначено зміст рекомендацій, які мають потенційні можливості сенсорно-пізнавального розвитку дитини.

Ключові слова: діти, які мають труднощі в навчанні, сенсорно-пізнавальний розвиток.

Annotation. The article explores the theoretical issues of the use of diagnostic tools in working with children with learning difficulties. The role and methodological value of communication between parents and a child during walks for the purpose of sensory-cognitive development is disclosed. The content of recommendations that have the potential for sensory-cognitive development of the child is determined.

Key words: children who have learning difficulties, sensory-cognitive development.

Для нашого дослідження важливо визначення поняття «взаємодії». Категорія «взаємодія» найчастіше в практичних дослідженнях виступає як інтерактивна сторона спілкування, а в теоретичному сенсі воно розглядається як більш широке, базове поняття (К.Л.Крутій та ін.) [5].

Саме поняття «взаємодія» не може розглядатися як результат зусиль, дій і впливів лише однієї сторони, тому ми використовуємо визначення, яке більшістю науковців визначається як взаємна активність двох сторін процесу, що протікає у вербальній і невербальній формі [3]. Особливість сімейного виховання полягає в її емоційному характері, яке засновано на родинних почуттях, виражається в глибокій любові та прихильності, а також відповідному почутті дітей до батьків.

У взаємодії дітей дошкільного та молодшого шкільного віку споріднені емоційні зв'язки (матері та дитини в першу чергу) мають свою специфіку наслідування й ідентифікації, тому що емоційне тло й коло взаємодії дітей цього віку обмежене. Відносини з близькими дорослими, засновано на емоційному прийнятті, любові, довірі, взаємній зацікавленості, - те, що визначає атмосферу сімейного кола в розвитку особистості дитини.

На думку Е. В. Ільєнкова, «особистість не тільки існує, а й вперше народжується саме як «вузлик», що зав'язується в мережі взаємних відносин ... Оскільки тіло немовляти з перших хвилин включено в сукупність людських відносин, потенційно воно вже особистість» [4], тобто умови розвитку особистості - «включеність» дитини в міжособистісні стосунки.

Першою школою спілкування є сім'я, де діти з ранніх років засвоюють цілісну систему моральних цінностей та ідеалів, культурні традиції певного суспільства і специфічного соціального середовища, бо саме в ранньому дитинстві формується або вихідне довірливе ставлення до довкілля (у широкому значенні), до світу і людей, або очікування неприємних переживань, загрози з боку світу й інших людей.

Дослідження, проведені в цій області засвідчують, що почуття, які сформувалися в дитинстві, згодом нерідко супроводжують людину впродовж усього життя, надаючи їй відносинам з іншими людьми особливий стиль і емоційну тональність, цікавість до довкілля, або відгородженість, байдужість [5].

Отже, виникає питання про необхідність позначення основного напрямку формування поведінки дитини в соціумі, її емоційного ставлення до нього, яке знаходиться в межах емоційного прийняття як довіри до світу і дослідження його, і як результат - сенсорно-пізнавальний розвиток дитини. Особливості сімейних відносин виражається в їх закритості / відкритості, тому необхідно брати до уваги соціальні установки і взаємодію всередині та поза системою «дитина - значущий дорослий».

На думку, К.Л. Крутій [5], *під поведінкою в діаді «дитина - значущий дорослий» слід розуміти процес, у межах якого реалізується взаємодія суб'єкта з навколишнім середовищем, довкіллям і сім'єю.*

Повсякденна поведінка дитини, яка має труднощі в навчанні, це поведінка, заснована на прийнятій в сімейній практиці системі цінностей, моральних норм, які позначаються як «сімейні правила», а так само на традиціях, звичаях, звичках, дієвих в суб'єктивному світі взаємодії. Тому, розробляючи схему супроводу сенсорно-пізнавального розвитку дитини, не можна не враховувати особливості самого суб'єкта і конкретної ситуації його життя, його бачення і розуміння цієї ситуації, і його ставлення до неї. Оптимальна поведінка дитини - це лише суб'єктивний напрямок формування поведінки в рамках сім'ї / родини та соціуму.

Отже, у підході до вирішення завдання побудови схеми супроводу сенсорно-пізнавального розвитку дитини, що має труднощі в навчанні, необхідно також враховувати особливості взаємодії дитини і дорослого в родині, як більш широкого загалу родинних зв'язків (бабусі, дідусі, тітки та ін.), виходячи з можливих конструктів, які беруть участь у формуванні поведінки особистості, а саме: стилю сімейного / родинного виховання, якому віддається перевага дитиною, значущого дорослого, особистісних особливостей дитини, стратегії поведінки значущого для дитини дорослого тощо.

Розуміння динамічної системи «батьки - діти» та її підсистемі «дитина - значущий

дорослий» дозволяє оптимізувати завдання корекції труднощів у навчанні дитини. У першому наближенні, а саме: привласнення знань з навколишнього світу, дитина, вступаючи у взаємодію з більш емоційно привабливим дорослим, запасається багажем сенсорно-пізнавальної діяльності, які демонструє значущий дорослий у взаємодії з навколишнім світом, у діяльності.

Позначена нами функціональна залежність поширюється і на підсистему «дитина - значущий дорослий (батьки)». Використовуючи цей підхід схеми супроводу сенсорно-пізнавального розвитку і взаємодії поведінки в системі «дитина - значущий дорослий», ми можемо визначити площину рівня взаємодії в сенсорно-пізнавальному розвитку системи «дитина - значущий дорослий».

Досліджуючи динамічну систему «дитина - значущий для дитини дорослий» в кожному віковому етапі становлення стратегії поведінки, вченими виявлено таке:

«Дошкільний вік» - модель поведінки дитини ідентична (конгруентна) моделі приховуваних форм поведінки значущого дорослого (*«реальна реальність»* - психоенергетична сутність взаємодії);

«Молодший шкільний вік» - модель поведінки дитини відображає основні мотиви стратегії соціальної поведінки дорослого (*«реальна віртуальність»* - нова соціально бажана роль);

«Молодший підлітковий вік» - поведінка молодшого підлітка є опором провідним переконанням *«сімейних правил»* (*«віртуальна віртуальність»* - нігілізм батьківських установок).

Діагностичне дослідження проводилося нами поетапно.

На першому етапі обстеження дитиною визначався значущий дорослий в сім'ї за допомогою проєктивних методик: *«Кінетичний малюнок сім'ї»*, проєктна частина методики фільму-тесту Рене Жіля, соціограма ранжирування значущості соціального оточення, - і визначалися особистісні характеристики та ситуаційний стан дитини як за допомогою проєктивних методик, так і за допомогою опитувальних методів в залежності від віку випробовуваних, а саме: кінетичний малюнок сім'ї (кольоровий), проєктивна частина тесту Р.Жіля, бесіда.

Зазначимо, що бесіди з батьками дали можливість виокремити індивідуальні відмінності в сенсорно-пізнавальній діяльності дітей. Покажемо це на прикладі Андрія Д. (6 років 7 міс.).

Хлопчик обрав значущим дорослим старшу сестру (12 років). Уявлення у нього про навколишній світ формуються повільно, поверхово, інформація швидко забувається; недбалий і неохайний; мотивація до навчання з'являється тільки під тиском з боку дорослого; пасивний в іграх, байдужий; в більшості культурно-гігієнічних навичок несамостійний; регуляція дій - безцільна і безсистемна; пізнавальна організація характеризується ненавмисністю і нераціональністю, виконання домашніх завдань можна охарактеризувати як *«метод проб і помилок»*.

Проте, він із задоволенням ходить на прогулянки зі старшою сестрою, ставить їй запитання, але не може дочекатись відповіді, часто-густо ставить наступне. Старша сестра не може в повному обсязі задовільнити цікавість Андрія.

Нами було розроблено рекомендації для батьків хлопчика, що передбачали низку заходів, як-от:

- сформулювати реальні, конкретні та зрозумілі для дитини цілі та завдання;
- усвідомити важливість для сина перебування в природному оточенні, привертання уваги хлопчика до довкілля та вербальний супровід із боку батьків під час прогулянок у природі;
- учити дитину визначати реальні часові відрізки для виконання завдання;
- усвідомлювати наслідки та деструктивний вплив на становище дитини, якщо вона не отримує у достатньому обсягу сенсорних подразників від довкілля.

Отже, системність у взаємодії з батьками дає можливість вибудувати низку заходів

щодо формування сенсорно-пізнавального досвіду та розуміння особливостей сімейних відносин, що впливають на середовище розвитку й спілкування дитини, яка має певні труднощі в навчанні.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л.С. Психология. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. - 1008 с.
2. Голюк О.А. Використання комунікаційного потенціалу Інтернет у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ / О.А.Голюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // 36. наук. пр. – Випуск 47 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 48-52.
3. Запорожец А. В. Избранные психологические труды: в 2-ух томах. Том 1 / А. В. Запорожец. - М. : Просвещение, 1986. 306 с.
4. Ильенков Э. Диалектическая логика: Очерки истории и теории. 2-е изд., доп. – М. : Политиздат, 1984. – 320 с.
5. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія у 2-х частинах. Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. [Текст] / К. Л. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. - С. 86-102.
6. Хромов Н.И. Методы обучения детей с различными типами обучаемости / Н.И.Хромов. – М. : Айрис-пресс, 2008. – 128 с.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ольга Мельничук, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Аліна Сторч, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Валентина Шепета, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: О.П.Григорович, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FORMATION OF THE BASIC ENVIRONMENTAL CULTURE OF YOUNGER PUPILS

Olga Melnychuk, Alina Storch, Valentina Shepeta, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** Актуалізовано проблему екологічної освіти і виховання підростаючого покоління. Особлива увага акцентується на необхідності формування екологічного стилю мислення, екологічної свідомості та поведінки молодших школярів. У статті окреслено умови ефективного формування основ екологічної культури молодших школярів в умовах освітнього процесу.*

***Ключові слова:** екологічна культура, екологічне виховання, молодші школярі, педагогічні умови.*

***Abstract.** The problem of environmental education and upbringing of the younger generation has been updated. Particular attention is paid to the need to develop an ecological style of thinking, environmental awareness and behavior of younger students. The article describes the conditions for the effective formation of the basics of ecological culture of younger students in the educational process.*

***Key words:** ecological culture, ecological education, elementary school children, pedagogical conditions.*

Необхідність подолання екологічних проблем сучасності поставила перед педагогічною теорією та шкільною практикою завдання: на основі біосферного підходу підготувати екологічно грамотну людину, яка розуміє значення життя як найвищої цінності, здатна визначати своє місце у світі, брати участь в охороні навколишнього середовища, раціонально використовувати природні багатства, приймати свідомі рішення у сферах життя, де перекриваються інтереси людини як живої істоти, суспільства і довкілля. Однією з частин морального виховання школярів, що допомагає усвідомленню моральних норм суспільства і створенню моральних переконань, ідеалів та звичок поведінки, стимулює громадську і творчу активність людини, визначає мотиви її діяльності є екологічне виховання.